

Az alkoholfogyasztás a lányok minden korévében alacsonyabb mint a fiúké, kivéve a 16 éveseket, ahol a lányok 66, a fiúk 61 százaléka fogyaszt alkoholt. A lányok többet dohányoznak mint a fiúk, kivéve a 15 éveseket ahol egyenlő az arány a fiúk és a lányok között.

2000-ben az Európai Tanács nizzai ülésén elfogadták a társadalmi kirekesztődés elleni küzdelem közös célkitűzéseit. Minden tagállamban fontosnak tartják a társadalmi kirekesztődés megelőzését. Az ital vagy a kábítószer rabjai képtelenek magatartásukat kontrollálni, ami miatt a társadalom kirekesztettjei közé tartozhatnak.

Ennek érdekében fiataljainkat sokkal nagyobb gonddal és törődéssel kell körülvegyük, a társadalom minden szocializációs színterén.

Rémesné Köpeczi Bócz Edit

Az iskola demokráciája – a demokrácia iskolája Diákönkormányzatok működése hetedikesek szemével

Csákó Mihály vezetésével 2004 őszén egy kutatássorozat keretében a főváros hét iskolájában folytattunk csoportos interjút hetedikeseikkel hatalomról és engedelmeskedésről, konfliktusokról és megoldásokról. Nem kerülhettük el a diákönkormányzat témáját, bár korábbi vizsgálatokból tudtuk, hogy többnyire nem tulajdonítanak jelentőséget neki, és nem jut eszükbe kapcsolatba hozni a demokráciával.

A diákönkormányzatról a közoktatásügyi törvény 62–64. §-a rendelkezik, mely nem teszi kötelezővé a felállítását, a diákönkormányzat létrehozása a tanulók *joga*. A törvény nemcsak azt a jogot biztosítja, hogy a diákok maguk határozzák meg és szervezzék saját közösségi tevékenységüket, hanem iskolai érdekvédelmüket is lehetővé teszi a diákönkormányzat révén.

Ebben az írásban az interjúk során szerzett tapasztalatainkat összegezzük azzal a céllal, hogy bemutassuk, milyen a törvény adta lehetőség a valóságban. Az idézeteket a hetedikesek válaszaiból válogattuk. Nem célunk messzemenő következtetéseket levonni, csupán felvázolni azt a horizontot, amely mentén érdemes lehet további kutatásokat folytatni.

Hogyan és ki kerül a diákönkormányzatba?

A diákönkormányzat képviseleti elv alapján jön létre, s ezt a diákok is elfogadják. A diákönkormányzatba való bekerülés formája általában demokratikus, legfontosabb eszköze a *szavazás*.

Az iskolák között különbség mutatkozik a szavazás lebonyolításában. Volt, ahol teljesen szabad a jelölés és a szavazás:

„Hát nálunk úgy volt, hogy ilyen kis papírra fölírtuk a neveket, hogy mi kire szavazunk és akkor megnéztük, hogy ki az a kettő legjobb.”

„Papírra mindenki ráírja kit jelöl [...] és aztán a tanár vagy a diákokkal összesít.”

Másutt önjelöltek indultak a képviselőválasztásokon:

„Voltak gyerekek, akik jelentkeztek... Jelentkeztek tízen tegyük föl.”

Ezt az eljárást egyébként az internetes tanácsadó fórum is tanácsolja a diákoknak. Így olyan ember nem kaphat szavazatot, aki nem is vállalná a feladatot, illetve ez az eljárás közelebb esik ahhoz a formához, amely a felnőttek demokráciájában is működik.

Ugyanakkor akad olyan iskola is, ahol a tanár jelöli ki a diákok képviselőnek, a szavazás pedig csupán formalitás az eredmény igazolására:

„Tehát a tanárotok felvetette, hogy ki az, akit ő javasolna?

A: Végül is igen.

I: Először K.-t és A.-t javasolta. Akkor megkérdezte őket, hogy szeretnék-e [képviselők lenni]. A K: »En persze nem szeretném.« Őneki nem is szól semmit, jól van.

Az A. is mondta, az A. tiltakozott minden erejéből, hogy ő nem akar...

A: Nem minden erőmből, de azért...

I: Azért kimondtad, hogy nem.

A: ...hogy én nem szeretnék lenni. De A. néni ennek ellenére is engem választott.

I: És A-t megválasztották.

A: Sajnos.”

Úgy tűnik, hogy a jelölés antidemokratikus formája kedvezőtlenül hatott a választottnak a diákönkormányzati munkában való részvételére.

Mit csinál a DÖK?

Miután megválasztották a tagokat, a DÖK elkezdti a tulajdonképpeni munkát:

„Ott megvitatják, mi kellene az iskolának, vagy ha van valakinek óhaja vagy problémája, akkor azt megbeszéljük.”

Egyaránt megvitatnak közös ügyeket és egyénieket. A javaslatok jöhetnek „lentől”, azaz az a diákoktól, amelynek a törvény igyekezett utat nyitni:

„...Hát ilyenkor az osztály valamit javasol a tagoknak, akik aztán a gyűlésen elmondják az osztály igényét... De egyének is tehetnek javaslatot.”

De jöhetnek a javaslatok „fentről”, a tanárok részéről is:

„Hát a vezető, így elmondja a témát, és akkor hozzá kell szólni, meg lehet szavazni valamit, például ezt a csöngetési rendet. Tehát az ilyen iskolai rendezvényeknek a megszervezését, hogy melyik osztály mit vállal el.”

A működés persze nem mindig zökkenőmentes. Előfordul, hogy egy tanár már a javaslatok kialakításánál beleszól a diákok dolgába. A diákképviselők maguk is ellenezhetik bizonyos javaslatok előterjesztését.

„Múltkor is az osztályfőnöki óra arra ment el, hogy min változtatnánk a házrenden, az egyikre azt mondta a tanár, hogy nem, a másikra meg az mondta a DÖK tagja, hogy semmiképp, mert nem égeti magát ilyen dolgokkal...”

A diákok véleménye a diákönkormányzatról

A DÖK-ről alkotott vélemények igen különbözőek. Találunk köztük negatívát és pozitívát is. A negatív attitűd oka lehet, ha úgy érzik a diákok, hogy igazából nincs valódi joguk a döntéshozatalba való beleszóláshoz.

„Hát, igazából nem a diákönkormányzatisok alakíthatták ki [a házirendet], hanem a tanárok. Szóval azzal nem érték egyet [Értsd: »nem gondolom úgy« – A kérdező], hogy mi beleszólhatunk.”

Ha az önkormányzat létezik és működik is, akkor is előfordulhat, hogy határozatainak nincs ereje, következménye. A diákok úgy érzik, nem tudják érdemlegesen befolyásolni az őket érintő döntéseket, amelyekben a diákönkormányzatnak is meghatározó szerepet vállalhatna, melyre a közoktatási törvény ide vonatkozó rendelkezései lehetőséget biztosítanak.

„Szerintem egy hetedikes, nyolcadikos gyerek nem nagyon tud változtatni a felnőttek döntésein, tehát egy diák nem tud azon változtatni, ami benne van az iskola tanrendjében...”

„Hát hogy őszinte legyek nagyon a sulibulin kívül más változást nem észleltünk. Szóval így nagyon nem. Lehet, hogy van valami [...] biztos, hogy van, mert nem hülyeségből csinálták ezt, de a sulibulin kívül semmi különös nincs.”

„Szerintem ez azért, van, hogy az iskola hírnevét növelje, hogy itt ez is van...”

„Hát igen, a legtöbb suliban van, de ez szerintem egy ilyen álca...”

Az is előfordul, hogy egyesek kissé a tanári feladatok áthárításának, a tanulók illetéktelen megterhelésének érzik, hogy olyan munkákat kell szabadidejükben ellátniuk, amilyen például egy iskolai házirend módosításának megfogalmazása. Az ilyen tanulók természetesen nem vállalnak képviselői szerepet, még ha társaik (vagy éppen tanáraik) egyébként alkalmasnak tartanák is őket. A jog az ő szemükben jogtalan munkateherként jelenik meg. Valószínű, hogy ez a jelenség inkább a tanárok által nyíltan befolyásolt jelölések és/vagy választások esetén gyakori, mivel olyankor történhet vagy legalább tűnhet úgy, hogy a megbízás nem a társaktól, hanem a tanár(ok)tól jön.

Természetesen sok pozitív véleményt is hallottunk a diákönkormányzat szerepével, iskolán belüli helyzetével és munkájának hatékonyságával kapcsolatban.

„Hát végül is a diákönkormányzat az iskola érdekeit szolgálja, hogy mi legyen az iskolának a jó, hogy például a csöngetési rend, hogy a diákoknak mi lenne a jobb. Szerintem az iskolának jobbat akarnak.”

„...ha az osztályban van valami problémája, akkor nem kell mindig elmenni az igazgatóhoz és akkor megbeszélni vele...”

Kiderül, hogy eredményesebb a csoportkonszenzuson nyugvó közös álláspont közvetítése, mint csak az egyéni érdekek érvényesítése:

„hát ha oda menne a bizottság elnöke az egyik tanárral, aki ott segít, akkor őket inkább meghallgatja, meg hát azt inkább meghallgatja, amit az egész társaság elfogadott, mintha csak egy ember menne oda...”

Még ha nem is teljesül a törvény betűje, néhány esetben világosan úgy érzékelik a tanulók, hogy a diákönkormányzat nem mindenható ugyan, de olyan fórum, ahol lehetőségük van saját témáik vagy megoldásaik felvetésére.

„Megváltoztatni nem változtathatjuk meg a házirendet, csak javaslatokat tehetünk.”

A diákönkormányzat működése beilleszkedik a már meglévő intézményes struktúrába, tükrözi a meglévő viszonyokat. A diákönkormányzatban a tanár-diák viszonyt dominánsan a pedagógiai gyakorlat határozza meg. Ez nagyon sok esetben nyomasztó a diákönkormányzatok működésére, vagyis mindaz a szabadság, amelyet a törvény biztosít a diákok számára, a gyakorlatban korlátozottan valósul meg.

Kutatási tanulságok

Ha azt akarnánk megvizsgálni, hogy mennyire járul hozzá a diákönkormányzatok működése a tanulók demokráciára neveléséhez, egy hipotetikus tipológiát vehetnénk alapul, a diákok aktivitását és a tanári beleszólást választva rendező elvnek.

Ez az egyszerű séma felhasználható konkrét diákönkormányzatok jellemzésére az érintett két kategória helybeli aktivitásának és a törvényi szabályozásnak az összevetésével. A továbbiakban azonban azt kell megvizsgálni, hogy a tényleges működés (szervezet, témák, akciók, érdekképviselet és a tanulók véleménye) igazolja-e a hipotetikus besorolást.

		Tanári beleszólás	
Az iskolai diákönkormányzatok működési típusai	Nincs	Nincs: Az iskola nem törődik a diákönkormányzattal	Van: Az iskola a törvény betűje és szelleme szerint jár el
	Van	Formális létezés	Demokratikus: oktató-nevelő jellegű
Diákaktivitás	Nincs	Formális létezés	Antidemokratikus: az iskolavezetés passzív „szíjártétele”
	Van: szűk kisebbség (stréber)	Formális: magán- vagy csoportérdeket testesít meg	Formális: nincs igazi képviselő
	Van: önálló képviselőt tömegbázissal	Demokratikus	Demokratikus: egyeztető
			Antidemokratikus: az iskolavezetés aktív „szíjártétele”
			Demokratikus: konfliktusos

Összegzés

Elmondható, hogy diákönkormányzatok működése iskolánként nagyon változatos képet mutat. A hetedikeseik körében szerzett benyomásaink alapján az tűnik valószínűbbnek, hogy az általános iskolák ma még messze vannak a demokráciára nevelés kívánatos szintjétől.

A diákönkormányzat működése meghatározó módon illeszkedik a már meglévő intézményes struktúrához, tükrözi a meglévő viszonyokat. A diákönkormányzatban a tanár-diák viszonyt dominánsan a pedagógiai gyakorlat határozza meg. Ez nagyon sok esetben rányomja bélyegét a diákönkormányzatok működésére, vagyis mindaz a szabadság, amely a törvényben biztosítva van a diákok számára, a gyakorlatban korlátozottan valósul meg.

Összegzésképpen felvázolunk néhány kérdést, melyek további kutatás tárgyát képezhetik:

- Az iskola mely attribútumai vannak hatással a diákönkormányzat működésére?
- Milyen a DÖK megítélése a tanárok szemszögéből?
- Hogy működik a vita és a döntéshozás az osztályban, valamint a DÖK üléseken?

A nevelés mint rendszeres és módszeres szocializáció szempontjából az iskolában megvalósuló demokrácia fontos szerepet játszik a későbbi állampolgári szerepre való felkészülésben. Ezért a diákönkormányzatok működése nagy befolyást gyakorolhat a jövő nemzedék politikai viselkedésére.

Csípő Ildikó & Daróci Renáta & Kun Eszter & Laktos Gábor & Vircsák Enikő

Tanulási szokások, stílusok, módszerek, terek a kaposvári egyetemen

A kutatás célja „hallgató-barát” tanulási környezet kialakítása az egyetemen. A kutatás az egyetemünkön három éve tartó sorozat folytatása, melyben a teljes hallgatói környezetet vizsgáljuk. Az első kutatás, a végzettjeink várható munkaerőpiaca fogadására, a második a szakmai motivációikra és attitűdjeire vonatkozott.